

Què fer a Balaguer

SANTA MARIA

Per la seva grandiositat i pel seu emplaçament dominant tota la ciutat és el símbol identificador de Balaguer per excel·lència. L'any 1351 es va començar a bastir aquesta església gòtica de pedra picada i d'una sola nau. Aneu especialment la seva puresa formal i geomètrica, de contorns senzills i compactes, amb uns poderosos contraforts, i l'imponent campanar octogonal. L'església està declarada Monument historicoartístic. Actualment, aquesta església acull una exposició permanent anomenada "Art a Santa Maria" on el tema fonamental és l'art marià.

Tots els dissabtes i diumenges les campanes de l'església amb un total de 5550kg toquen l'àngelus.

Al vestíbul principal de l'església es troba un punt d'informació sobre el monument i altres llocs d'interès de la ciutat.

Per arribar a Santa Maria ho podem fer caminant des de la plaça Mercadal, pel carrer Santa Maria o el de la Muralla, per la passarel·la que hi ha al portal del Gel. Amb autocar s'hi pot arribar pel camí dels Erals, que uneix la Carretera de Castelló amb el barri del Firal.

PLA D'ALMATÀ

És una zona extensa situada a l'oest del Santuari del Sant Crist. En ella s'hi van establir els àrabs quan van arribar a les terres avui catalanes pels vols del 713 - 715.

És un dels jaciments arqueològics més importants de Catalunya.

Des de l'any 1983 s'han dut a terme excavacions les quals han posat al descobert una part important de l'entramat urbà que existia al Pla. Actualment s'estan excavant les restes de la Madina (ciutat) del segle X-XI. El Parc arqueològic està dedicat a explicar el concepte de família que tenia la societat andalusí d'aquella època.

Va ser declarat Bé Cultural d'Interès Nacional l'any 2006.

SANT CRIST

Antiga mesquita Aljama i posterior església romànica de Santa Maria d'Almatà, és un element identificador de la ciutat, format per l'església, el convent de les monges clarisses, la casa rectoral i la casa del santuari formen un conjunt arquitectònic visible des de la llunyania. D'aquest conjunt en destaca la imatge que es guarda del Sant Crist de Balaguer, de gran veneració en totes les comarques de la Catalunya occidental i de les properes de l'Aragó. Actualment, també forma part de tot el conjunt arquitectònic un hotel hostatgeria per trobar la pau i la serenor.

Diu la tradició que aquesta imatge fou la primera que es va fer al món. L'autor fou Nicodem qui, tenint impresa al seu cap la imatge de Crist a la creu, va decidir realitzar-la. La imatge fou cremada durant la darrera Guerra Civil. La imatge actual correspon a l'escultor Joaquin Ros i és una còpia de l'antiga imatge. És de fusta de Flandes i té trasplantat un peu salvat de les flames.

Per arribar a aquest indret ho podem fer caminant, pel carrer Torrent des del centre històric o per l'anomenat "viacrucis" o "mont del calvari" on s'hi troben les 14 estacions de pedra esculpides les quals es troben molt a prop del pont de Sant Miquel, tocant a la carretera d'Àger. Amb qualsevol vehicle s'hi pot pujar per la derivació que hi ha a la carretera d'Àger que ens durà fins al Pla d'Almatà.

CENTRE HISTÒRIC

Té els seus orígens en la primitiva ciutat islàmica que, després d'assentar-se provisionalment al Pla d'Almatà, va créixer definitivament al voltant de la Suda (Castell Formós) i de la mesquita d'Avimoni (a la plaça Sant Salvador).

Una vegada conquerida la ciutat per part dels comtes d'Urgell, el 1105, l'antic barri es mantindrà intacte i només hi haurà petits canvis, conseqüència dels nous edificis de culte (església de Sant Salvador), de nous espais oberts i de la reparació del recinte murat.

Els grans canvis es produiran al segle XIV amb l'expulsió dels jueus: la configuració de la plaça Mercadal i l'ampliació de les muralles. Un seguit d'obres civils i religioses (pont de Sant Miquel, església de Santa Maria, convent de Sant Domènec...) influiran en el canvi d'aspecte de la ciutat.

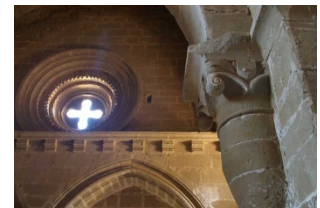

Les muralles com a teló de fons de la ciutat, la meravellosa façana que el carrer del Pont ofereix al riu i el gran espai obert del Mercadal tanquen una densa trama de carrers i passatges irregulars de característiques excepcionals. Destaquen també les places interiors com la Plaça del Pou i la Plaça de Sant Salvador i l'antic safareig públic, "la Reguereta".

Actualment, s'estan duent a terme grans obres d'embelliment sota la llei de barris, amb la voluntat de recuperar aquest indret i tornar-lo a convertir en el bell mig de la ciutat.

LES FRANQUESES

És una construcció típica del Císter: amb planta de creu llatina, coberta amb volta de canó al creuer i apuntalada en la resta de nau, i amb tres absis dels quals només un es manifesta a l'exterior. De l'antic cenobi sols resta intacte el temple, malgrat que hi han vestigis clars d'altres elements que conformaven el conjunt monàstic com són el mur de tancament que l'envoltava i els espais dedicats al celler.

El temple conserva tres portes d'accés a l'interior. La principal, i probablement la més tardana, situada als peus de la nau. La segona, situada en el mur sud de l'església immediatament després del transsepte, seria la que comunicaria claustre amb temple. La tercera i última de les portes es troba al mur oest de la capella de l'Evangeli i conserva restes del que hauria estat un porxo cobert amb volta d'aresta. L'edifici disposa de tres elements d'il·luminació a l'interior. El més destacat des del punt de vista artístic és la rosassa de la cara nord, doblement esplèndida, i formada tant a l'interior com a l'exterior per cinc anelles més guardapols.

El monument es troba a uns 3km de Balaguer en direcció a Menàrguens (C-12), també s'hi pot arribar pel camí de la Primera Marrada que va en la mateixa direcció. Cal dir que no es troba en massa bon estat tot i que darrerament s'estan duent a terme actuacions de restauració puntuals a càrrec d'una fundació, que vetlla per la seva conservació.

MURALLES

De carreus gruixuts i consistents, amb els portals del Gel, del Torrent, etc. encerclaven el nucli urbà i s'anaven estenent a mesura que la ciutat creixia. El seu origen cal cercar-lo en el mateix naixement de la ciutat i es conserven parcialment.

L'origen del recinte emmurallat actual cal buscar-lo en el naixement del nucli urbà durant els segles X i XI, en els darrers segles de l'ocupació andalusina de la nostra ciutat. En aquella època el traçat era més reduït que l'actual i tenia com a límits la plaça Mercadal, al sud, l'actual barri del Firal, a l'oest, el riu, a l'est, i el Castell Formós al nord.

L'any 1333 el comte rei Alfons III, el Benigne manà als jueus que sortissin de la ciutat per establir-se a l'indret que avui ocupen els carrers dels Teixidors, de Sant Josep on s'hi troba l'Arxiu Comarcal de la Noguera i el Museu de la Noguera i l'Oficina de Turisme i el carrer del Miracle on hi ha l'església del mateix nom la qual fou l'antiga sinagoga jueva i

que ara venera la patrona de la ciutat que és la Verge del Miracle. D'aquesta manera neix la jueria a l'actual marge sud de la plaça Mercadal. Naturalment, a causa d'això, calgué emmurallar la part de la nova població per tal de posar-la a l'abric de qualsevol agressió exterior.

Amb posterioritat hi ha poques referències de les muralles, però sabem que acompliren un paper defensiu important durant les diferents lluites en què es va veure immersa la ciutat. Per apreciar el recinte emmurallat cal arribar-hi des de la plaça Mercadal, pel portal del Gel, passant pel carrer de la Muralla o pel carrer de la Creu, que ens portaran a Santa Maria o al sector del Bombo (antic observatori de la Guerra Civil espanyola). Podem veure panys de muralla a prop del castell i dins del barri del Firal, al costat del cementiri. Actualment s'hi pot accedir per la Torre Blanca o del Bombo, al Passeig del Bombo, pel portal del Gel al carrer la Creu, o pel davant de l'església de Santa Maria a la plaça Cecília de Comenge.

SANT DOMÈNEC

Es troba situat al costat del pont de Sant Miquel sobre el riu Segre, a l'inici del carrer Urgell.

Va ser declarat monument historicoartístic l'any 1966 i fou erigit per voluntat del comte Ermengol X d'Urgell, durant el segle XIV.

Després de la guerra entre el comte d'Urgell Jaume II i el rei Ferran d'Antequera (1413) el convent quedà fet un munt de runes. Amb l'auxili dels monarques foren restaurats el convent i l'església.

Guerres successives i, en major escala, les de Successió, de la Independència amb els francesos i la dels Set anys, hi causaren grans desperfectes.

En l'actualitat trobem, en antigues propietats del convent, instal·lacions i serveis com una residència geriàtrica, una llar de jubilats, un parvulari i un edifici de caire cultural (a l'antic centre d'assistència primària).

El claustre gòtic està format per quatre galeries amb podi alt que aguanten esveltes columnes acabades en arcs apuntats, que presenten calat trilobulat interior. Fou construït al segle XV i és bastant semblant al de Sant Francesc de Mallorca.

A la placeta de davant de l'església s'hi troba una bonica creu de terme.

PLAÇA MERCADAL

Ens la trobem un cop arribem a la part baixa de la ciutat, la plaça porticada més gran de Catalunya. La formació d'aquesta plaça s'inicià durant el segle XIV, quan els jueus foren obligats a establir-se fora de la vila, més enllà del barri del Castell i del de Sant Salvador, que s'havia desenvolupat després de la conquesta cristiana del 1105.

L'expulsió de la comunitat jueva a fora del nucli urbà del Balaguer medieval, l'any 1333, significà una transformació important per al futur de la ciutat, amb el creixement urbà vers el sud -jueria- i la construcció d'unes noves muralles que, empalmades a les antigues a partir del Portal del Gel, encerclaven tota la ciutat. La plaça es troba doncs, en l'ampli espai buit que separava la jueria del barri cristià i que servirà per al mercat.

La plaça ha anat evolucionant i canviant al llarg dels segles. La construcció del Pont Nou l'any 1940, quan la ciutat s'estenia a l'altre costat de riu, És motiu de transformació de la plaça amb l'enderroc d'una casa (Ca l'Alòs) per facilitar l'obertura d'un carrer (el Passatge Gaspar de Portolà) que enllaça la plaça amb el pont i el nou barri del Davant Balaguer.

Durant els darrers anys ha sofert diverses urbanitzacions i modificacions fins arribar a l'estat actual, producte de la darrera reforma de l'any 1994. Un aspecte a destacar d'aquesta reforma ha estat la desaparició de les voreres en fer-la d'un sol nivell i la possibilitat de porticar per complet tota la plaça (un edifici al costat del carrer Major dificultava des de feia molts anys aquesta possibilitat).

El Mercadal de Balaguer és la plaça medieval porticada més gran de Catalunya. Amb una superfície d'uns 7000 metres quadrats (amb les parts porticades 9875 metres) i de forma

sensiblement rectangular, és revoltada per una porxada a tot el perímetre. Els primers arbres foren plantats l'any 1910.

El gran espai de la plaça, amb un lleu pendent en direcció al riu, contrasta amb la trama menuda i trencada dels carrers de la part vella de la ciutat. I és per això que la plaça sembla encara molt més gran. L'aspecte més característic de la plaça són les porxades que l'envolten. L'absència de normatives, que regulessin els paràmetres i les mides dels edificis, va permetre una gran varietat de façanes i de tipus d'arcs que li atorguen un caràcter molt particular.

A la plaça s'hi troba també l'edifici de l'Ajuntament de la ciutat, que fou construït a mitjans del segle XIX. Al llarg dels anys ha sofert moltes reconstruccions i variacions, especialment en la seva façana. L'edifici actual es construï a mitjans dels anys 60.

El mercat dels dissabtes, un dels més importants de la Catalunya Occidental, es fa a la plaça, envaïda per una gran quantitat de parades i on s'hi aplega molta gent de Balaguer i la comarca.

La seva amplada (113 metres al nord, 103 al sud, 85 a l'est i 103 a l'oest), la situació protegida dels vents i del riu, la muntanya amb les muralles i l'església gòtica de Santa Maria, els 43 plataners amb les seves rames esteses horitzontalment, les seves porxades i el seu ús fan que aquesta plaça sigui una de les més boniques de Catalunya.

CASTELL FORMÓS

És el lloc on més aviat es va assentar l'home a Balaguer segons han demostrat les excavacions efectuades. El tossal fou ocupat de forma continuada, a causa sobretot de la seva situació estratègica. La primera notícia escrita que fa referència al Castell és un document àrab que ens informa d'una campanya contra el Comte de Barcelona i l'inici de la construcció del Castell. Fou l'any 897-898 quan Lubb b. Muhammad derrotà a Guifré el Pilós i començà a aixecar la fortificació. Sota Abd al-Rahman el Castell de Balaguer, esdevé una important fortalesa fronterera.

Durant el segle XI el Castell passarà de ser un lloc purament defensiu a convertir-se en una residència senyorial. El nom de Suda, apel·latiu que agafarà a partir d'aquells moments, indica clarament aquesta doble funció. Les restes arqueològiques també han confirmat aquest fet: les guixeries que avui guarda el Museu de la Noguera són el màxim exponent del palau andalusí que, als voltants de l'any 1046 - 1047 aixecarà Ysuf al-Muzaffar.

Amb la conquesta de Balaguer (1105) per les tropes d'Ermengol VI, el Castell entra en la fase cristiana, i passa a ser residència temporal dels successius Comtes d'Urgell fins l'any 1314, moment en que Alfons d'Aragó converteix Balaguer en capital del comtat i el castell en seu permanent. Això significarà que el castell es veurà immersit en grans reformes constructives de caire palatí. D'aquí el nom de Castell Formós.

Malauradament, un afer polític, el Compromís de Casp, fou el responsable de la desaparició del castell (setge del 1413) a mans de les tropes de Ferran d'Antequera, i també de la fi del Comtat d'Urgell amb l'últim comte, Jaume II, el Dissortat.

En el seu interior podran trobar cartells explicatius de les antigues dependències del castell.

En les diferents excavacions que s'hi han realitzat s'han trobat importants vestigis que poden veure's en el Museu de la Noguera, un dels millors museus d'art islàmic.

MUSEU DE LA NOGUERA

Va ser fundat l'any 1983 amb la voluntat de gestionar el patrimoni arqueològic de la ciutat de Balaguer i establir vincles de recerca i difusió entre la institució i el territori, i amb la idea de ser una plataforma per entendre el nostre patrimoni i la nostra cultura des de les seves arrels, tant andalusines com feudals; i és que el patrimoni andalusí i feudal de la comarca de la Noguera, i especialment el de la ciutat de Balaguer, conforma un dels conjunts més importants d'aquesta època a Catalunya, tant per la quantitat com per la

qualitat de les seves restes. A més, s'ha convertit en un dels punts de referència per entendre la petjada de l'Islam a Catalunya.

A la planta baixa de l'edifici hi ha el vestíbul utilitzat també com a Oficina Municipal de Turisme, una sala d'exposicions temporals, la biblioteca i els despatxos.

La planta primera s'usa íntegrament com a sala d'exposició permanent, dividida en quatre sales. La primera se centra en el marc territorial i polític d'allò que fou la Marca Superior d'al-Àndalus i dels comtats catalans; la segona, sota el títol Madina-Balagi, tracta de la ciutat islàmica, on destaca el Pla d'Almatà, el jaciment arqueològic islàmic més important de Catalunya; Hisn Balagi, títol de la tercera sala, presenta el Castell com a centre de poder, tant en l'època islàmica com en la comtal; l'última sala està dedicada a la ciutat de Balaguer dels segles XIV-XV, període en què fou capital del comtat d'Urgell.

El soterrani inicialment està destinat a magatzem, laboratori i departament de didàctica.

CENTRE D'INTERPRETACIÓ DE L'OR

És un espai ubicat en l'edifici annex al Molí de l'Esquerrà que va més enllà del recorregut per la història de l'explotació de l'or al riu Segre i que convida al visitant a posar-se en la pell dels buscadors d'or.

A l'entrada, on hi ha el vestíbul i la recepció, el visitant es rebut amb una gran imatge d'un buscador d'or al riu Segre. D'aquí s'accedeix a l'exposició pròpiament dita on, a través de diferents plafons i vitrines envoltats per una reproducció d'un bosc de ribera o bultra, es fa un recorregut històric per l'explotació de l'or al riu Segre, documentada ja des d'època romana, però que tingué moments d'especial activitat en època islàmica i posteriorment als segles XVI i XVII, quan es comença a utilitzar el mercuri com a amalgamant per poder extreure l'or de l'arena.

A continuació, s'accedeix a la sala dels safareigs, distribuïda en dos espais, un per als més petits i un altre per al públic en general, on el visitant pot fer una pràctica de recerca d'or, amb la batea o àbac, amb arena aurífera del Segre. Al centre es pot adquirir una petita bossa d'arena, amb un contingut aproximat de 50 mg. d'or, per a poder realitzar la pràctica.

Segons les investigacions del Dr. Manel Viladevall, geòleg i professor de la Universitat de Barcelona, el Segre és un riu aurífer que transporta or des del Pirineu fins a la seva desembocadura. Aquest or es concentra especialment en zones d'aigua tranquil·la anomenades "placers". A l'alçada de Balaguer, a les arenes del riu Segre, s'hi poden trobar dipositades de 4 a 8 partícules o palletes d'or per cada 10 litres de grava i arenes.

XALET MONTIU

Representa l'inici de l'estil modernista a la ciutat de Balaguer. Quan aquest estil arriba a aquesta ciutat, a Catalunya està en la seva fase culminant, és el modernisme que neix sota la influència de l'arquitectura ja realitzada per Domènech i Montaner, i per Gaudí, i que comprèn els anys que van des de 1900 a 1914.

A principis de segle XX, Balaguer era una ciutat d'uns 5.000 habitants. El nucli urbà s'estenia fins el final del carrer Miracle, conservant l'antic nucli medieval de la ciutat dins de les muralles. L'obertura del recinte emmurallat, originada per la carretera de Castelló provoca la formació i origen del carrer Àngel Guimerà, i l'aparició d'una sèrie d'habitatges unifamiliars en aquest indret, pertanyents a famílies de la burgesia de Balaguer, que trien les noves corrents arquitectòniques per construir les seves cases.

Itineraris: <http://www.balaguer.cat/turisme/index.html#quefer3>